

การอนุรักษ์พื้นที่พลวัตหมู่บ้านโบราณเร้าหนาน: รูปแบบการจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมผ่านความร่วมมือพหุภาคี

The Conservation of the Dynamic Spatiality of Raonan Ancient Village: A Participatory Approach to Dynamic Community Governance through Multi-Stakeholder Collaboration

ลู่อ้วน เฟิง¹, เกียงศักดิ์ เขียวมั่ง², ชุศักดิ์ สุวิมลเสถียร³

Luyuan Feng¹, Kriangsak Khiaomang², Chusak Suvimolstien³

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Art and Cultural Management, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

E-mail : ¹luoyituan@hotmail.com, ²kriangsak_k@yahoo.com, ³chusaks@go.buu.ac.th

(Received : Sep 25, 2025 Revised : Nov 11, 2025 Accepted : Nov 25, 2025)

บทคัดย่อ

หมู่บ้านเร้าหนานในอำเภอฝูเหลียง เมืองจิ่งเต๋อเจิน เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก แต่ปัจจุบันกำลังเผชิญปัญหาการสูญเสียแรงงาน การลดลงของประชากรในพื้นที่ และการเสื่อมถอยของประเพณีท้องถิ่น ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญหายของทั้งมรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีแนวทางจัดการชุมชนที่สร้างดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา เพื่อให้หมู่บ้านสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมผ่านความร่วมมือพหุภาคีในหมู่บ้านเร้าหนาน เพื่อพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมผ่านความร่วมมือพหุภาคีในหมู่บ้านเร้าหนาน ตั้งอยู่บนหลักการ "ชุมชนนำ สถานศึกษาสนับสนุน ชาวบ้านลงมือ และสังคมร่วมขับเคลื่อน" ซึ่งก่อให้เกิดกลไกการจัดการที่ยืดหยุ่นและครอบคลุม สามารถกระตุ้นพลวัตจากภายใน พื้นมรดกวัฒนธรรมให้กลับมามีชีวิตชีวา และเชื่อมโยงการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างสมดุล รูปแบบดังกล่าวสามารถใช้เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการหมู่บ้านโบราณอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีชีวิต และผลักดันการฟื้นฟูชุมชนด้วยมรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ : การส่งเสริมการฟื้นฟูชุมชนด้วยมรดกทางวัฒนธรรม, ความร่วมมือพหุภาคี, พลวัตชุมชนจากภายใน

Abstract

Raonan Village in Fuliang County, Jingdezhen City, is a cultural heritage site with a long-standing history associated with the ceramic industry. However, the village is currently facing challenges such as labor migration, population decline, and the erosion of local traditions, leading to the risk of losing both tangible and intangible cultural heritage. Therefore, it is essential to establish a community management approach that balances cultural preservation with sustainable development. This study aims to examine the participatory dynamic community management process through a multi-stakeholder collaboration model in Raonan Village, with the objective of developing sustainable strategies for cultural heritage conservation. A qualitative research methodology was employed, incorporating document analysis, in-depth interviews, and field observations to investigate the roles of stakeholders in the conservation process. The findings reveal that the participatory dynamic community management model in Raonan Village is based on the principle of "community-led, academia-supported, villager-driven, and socially-coordinated" governance. This flexible and inclusive mechanism stimulates internal vitality, revitalizes cultural heritage, and creates a balanced integration between conservation and local economic development. The proposed model can serve as a

reference framework for managing other traditional villages, enabling the living transmission of cultural heritage and promoting rural revitalization through sustainable heritage-based development.

Keywords : Cultural Heritage-Driven Rural Revitalization, Multilateral Cooperation, Internal Community Dynamics.

บทนำ

จังหวัดจันทบุรี นครหลวงแห่งเครื่องเคลือบพันปี เป็นนครระดับจังหวัดในมณฑลเจียงซี ในสมัยโบราณเคยอยู่ภายใต้อำเภอฟุเหลียง ก่อนที่ในปี 1958 จะเปลี่ยนเป็นอำเภอฟุเหลียงอยู่ภายใต้จังหวัดจันทบุรี โดยภายในอาณาเขตของจังหวัดจันทบุรีมีหมู่บ้านโบราณตั้งกระจายอยู่หลายแห่ง รวมถึงหมู่บ้านแหล่งเตาโบราณที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและเกี่ยวข้องกับเซรามิกอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุผลด้านความต้องการวัตถุดิบและการขนส่ง เวิร์กช็อปทำกระเบื้องเคลือบในยุคแรกเริ่มของจังหวัดจันทบุรีจึงมักตั้งอยู่ริมแม่น้ำบริเวณภูเขารอบ ๆ เป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำตงเหอเป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญในการผลิตกระเบื้องเคลือบจังหวัดจันทบุรีในสมัยโบราณ ดินเผาที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลกก็ผลิตจากที่นี่ ปัจจุบันมีการค้นพบร่องรอยการทำเหมืองหินพอร์ซเลน การเลี้ยงแร่ และการขนส่งในสมัยโบราณเป็นจำนวนมากในบริเวณลุ่มแม่น้ำตงเหอ และหมู่บ้านเร้าหนานก็เป็นหนึ่งในนั้น

หมู่บ้านเร้าหนานสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง โดยประวัติศาสตร์การทำกระเบื้องเคลือบของหมู่บ้านเร้าหนานเริ่มต้นขึ้นในช่วงปลายราชวงศ์ถัง ที่นี่เป็นหมู่บ้านที่มีทั้งรากเหง้าการผลิตเซรามิกมาแต่โบราณ ร่องรอยแหล่งเตาโบราณ และทักษะการผลิตเคลือบด้วยครกกระเบื้องพลังน้ำอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นแหล่งผลิตเซรามิกยุคโบราณที่สำคัญในลุ่มแม่น้ำตงเหอจังหวัดจันทบุรี โดยหมู่บ้านเร้าหนานสร้างอยู่บริเวณลำน้ำสาขาทอนใต้ของแม่น้ำตงเหอ สองฝั่งมีภูเขาโอบล้อม ทั้งหมู่บ้านตั้งเรียงรายเป็นเส้นตรง ทิศนัยภาพงดงาม ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ การพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกในจังหวัดจันทบุรีมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการพัฒนาของหมู่บ้านเร้าหนาน รวมถึงวิถีชีวิตและการผลิตของชาวบ้าน ภายในหมู่บ้านยังคงมีร่องรอยการผลิตเซรามิกโบราณจากสมัยราชวงศ์ถัง หยวน และหมิง เช่น ครกกระเบื้องพลังน้ำ ถ้ำเหมืองแร่ เตาเผาเครื่องเคลือบ เป็นต้น ทั้งยังมีบ้านเรือนเก่าแก่ดั้งเดิมที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นบริเวณกว้าง หมู่บ้านแห่งนี้สืบสานทักษะดั้งเดิมอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยการพัฒนาของอุตสาหกรรมเซรามิกจังหวัดจันทบุรี นั่นคือ การสร้างครกกระเบื้องพลังน้ำและการใช้ครกกระเบื้องผลิตเคลือบ ทักษะนี้เป็นเครื่องยืนยันของวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังเป็นหลักอ้างอิงสำคัญในการศึกษาอุตสาหกรรมเซรามิกจังหวัดจันทบุรี รวมถึงวิถีชีวิตและการผลิตของผู้คนในหมู่บ้าน โดยทักษะนี้ได้รับการบรรจุในบัญชีรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ระดับชาติชุดที่ 5 เมื่อปี 2021 แหล่งที่มาหลักของรายได้ในหมู่บ้านเร้าหนานได้แก่การผลิตและการออกไปทำงานต่างถิ่น ในแง่ของสภาพแวดล้อมทางสังคม เร้าหนานเป็นหมู่บ้านที่ก่อตัวขึ้นตามธรรมชาติ อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของตำบลเหย้าหลี่ อำเภอฟุเหลียง เมืองจังหวัดจันทบุรี มีคณะกรรมการประจำหมู่บ้านทำหน้าที่บริหารจัดการงานทั่วไป ปัจจุบันหมู่บ้านเร้าหนานมีประชากร 80 กว่าครัวเรือน กว่าครึ่งในนั้นไปทำงานในเมืองใหญ่และแทบไม่ได้กลับมาเลยนอกจากช่วงตรุษจีน นับเป็นการสูญเสียบุคลากรและแรงงานชั้นร้ายแรง ขณะเดียวกัน ประเพณีพื้นบ้านก็ถูกละทิ้งและสูญหาย อย่างเช่นการจัดเทศกาลโคมไฟและมหรสพท้องถิ่นของหมู่บ้านถูกเว้นว่างมา 21 ปีแล้ว ธรรมเนียมพื้นบ้าน ทักษะดั้งเดิม และประเพณีท้องถิ่นอันล้ำค่า ล้วนจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์และสืบต่ออย่างเร่งด่วน

ปัญหาของหมู่บ้านเร้าหนานสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่หมู่บ้านโบราณทั่วโลกต้องเผชิญ นั่นคือ จะกระตุ้นพลวัตของชุมชนจากภายในไปพร้อมกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ รวมถึงบรรลุการสืบทอดแบบมีชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั่วโลกที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชนและการบริหารแบบพหุภาคีมากขึ้นเรื่อย ๆ การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของหมู่บ้านเร้าหนาน
2. เพื่อวิเคราะห์ความร่วมมือพหุภาคีและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชุมชน ชาวบ้าน สถานศึกษา และพิพิธภัณฑ์
3. เพื่อออกแบบแผนการจัดการพื้นที่พลวัตในบริเวณหมู่บ้านเร้าหนาน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม สืบทอดทักษะ อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและพัฒนาเศรษฐกิจ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในงานวิจัยนี้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ส่วน คือ

1. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิจัยภาคสนามและการวิจัยแบบสหวิทยาการในการรวบรวมข้อมูล โดยลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านเร่หนานอย่างเป็นระบบ สังเกตลักษณะทางกายภาพ ร่องรอยการผลิตเซรามิก และวิถีชีวิตชาวบ้าน พร้อมทั้งสัมภาษณ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้มีทักษะมรดกวัฒนธรรม สถานศึกษา พิพิธภัณฑ์ และเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อเข้าใจพื้นฐานและความต้องการของแต่ละภาคส่วน นอกจากนี้ยังผสานความรู้จากหลายศาสตร์ เช่น โบราณคดี มานุษยวิทยา และคติชนวิทยา เพื่อให้เข้าใจบริบทของชุมชนในหลายมิติ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้กรณีศึกษาและการเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาสังเคราะห์แนวทางอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับบริบทของหมู่บ้านเร่หนาน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และภาคสนามถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสร้างแบบจำลอง “การจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมผ่านความร่วมมือพหุภาคี” ที่กำหนดบทบาทของชุมชน สถานศึกษา ชาวบ้าน และสังคมไว้อย่างชัดเจน อันเป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านโบราณอื่นได้ในอนาคต

ผลการงานวิจัย

1. ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของหมู่บ้านเร่หนาน

หมู่บ้านเร่หนาน ตั้งอยู่บนลุ่มน้ำสายตะวันออกในตำบลเหยาหลี่ อำเภอฝูเหลียง เมืองจิ่งเต๋อเจิน อุตสาหกรรมของพื้นที่ก่อรูปขึ้นจากพลวัตของ “วัฒนธรรมเครื่องเคลือบ ภูมิทัศน์น้ำ สถาปัตยกรรมฮุยโจว วิถีชีวิต” ที่สืบเนื่องยาวนานตั้งแต่สมัยถัง ช่ง หยวน หมิง จนถึงชิง โดยมีบริบทระดับภูมิภาคของจิ่งเต๋อเจินในฐานะ “เมืองหลวงเครื่องเคลือบ” เป็นฉากหลังทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่รองรับการดำรงอยู่ของห่วงโซ่การผลิตเซรามิกอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

1.1 ทรัพยากรพื้นที่ทางวัฒนธรรมเซรามิก

จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านเร่หนาน ผู้วิจัยพบหลักฐานเชิงวัตถุในพื้นที่ที่สะท้อนประวัติศาสตร์เทคโนโลยีเครื่องเคลือบเร่หนานอย่างชัดเจน โดยพบแหล่งวัตถุดิบเหมืองแร่หินพอร์ซเลนบริเวณภูเขารอบหมู่บ้านเร่หนาน ซึ่งแร่หินเหล่านี้ถือเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตเซรามิก ทั้งนี้ ยังพบแหล่งโบราณคดีที่จัดเตรียมวัตถุดิบทำเซรามิกโบราณ เช่น บ่อร่อนดิน บ่อตกตะกอนและบ่อทำให้ดินชั้นเหนียว ซึ่งเผยให้เห็นความรู้ด้านวัสดุและกระบวนการเตรียมน้ำเคลือบแบบดั้งเดิมที่เป็นระบบ นอกจากนี้ยังพบ ซากเตามังกรหลายแห่งที่มีขนาดและองค์ประกอบครบถ้วน ทั้งห้องไฟ ฐานเตาและปล่องควัน ซึ่งพื้นที่เหล่านี้สามารถแสดงศักยภาพการผลิตเซรามิกระดับอุตสาหกรรมตั้งแต่ในสมัยโบราณ สอดคล้องกับภูมิทัศน์ทรัพยากรของฝูเหลียงซึ่งอุดมด้วยดินขาวเกาลินคุณภาพสูงและตั้งอยู่บนโครงข่ายการคมนาคมทางน้ำที่เอื้อต่อการลำเลียงวัตถุดิบ เชื้อเพลิง ผลิตภัณฑ์เซรามิกมาตั้งแต่อดีต

ตารางที่ 1 ทรัพยากรพื้นที่ทางวัฒนธรรมเซรามิกของหมู่บ้านเร่หนาน

ลำดับ	รายการ	ตำแหน่งที่ตั้ง	จำนวน	รูป
1	แหล่งโบราณคดีถ้ำเหมืองแร่หินพอร์ซเลน	ภูเขารอบหมู่บ้านเร่หนาน	21 แห่ง	

ลำดับ	รายการ	ตำแหน่งที่ตั้ง	จำนวน	รูป
2	แหล่งโบราณคดีที่จัดเตรียมวัตถุบ ทำเซรามิกโบราณ	ภายในหมู่บ้านเร้าหนาน	26 แห่ง	
3	แหล่งเตามังกรสมัยราชวงศ์ซ่ง	ภายในหมู่บ้านเร้าหนาน	3 แห่ง	
4	เวิร์กช็อปทำกระเบื้องเคลือบด้วย ครกกระต๋องพลังน้ำเร้าหนาน	ภายในหมู่บ้านเร้าหนาน	3 แห่ง	

ที่มา : ผู้วิจัย

นอกเหนือจากทรัพยากรพื้นที่ทางวัฒนธรรมเซรามิก หมู่บ้านเร้าหนานยังมีทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งหลอมรวมความรู้เชิงช่างเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะ “ครกกระต๋องพลังน้ำ” และกระบวนการทำน้ำเคลือบด้วยครกกระต๋องซึ่งเป็นเทคนิคเฉพาะและดั้งเดิมของหมู่บ้านเร้าหนานที่มีมายาวนานนับพันปี ครกกระต๋องพลังน้ำจะสร้างตามแม่น้ำและประกอบด้วยตัวของท่อส่งน้ำและกังหันน้ำ โดยอาศัยพลังงานจากกระแสน้ำที่หมุนกังหัน เพื่อขับเคลื่อนคานกระต๋องให้ตำและบดดินพอร์ซเลนและผลิตวัตถุดิบเคลือบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการทำเครื่องเคลือบ ภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ถือเป็นระบบการผลิตที่พัฒนาที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบเมืองจิ้งเต๋อเงิน สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมท้องถิ่นในภูมิภาค และยังเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาวิถีการผลิตและวิถีชีวิตของช่างเครื่องเคลือบในสมัยโบราณ ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาและความชาญฉลาดของช่างโบราณที่ไม่เพียงมีคุณค่าด้านการผลิต แต่ยังมีคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง จากบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่า ในช่วงรุ่งเรืองที่สุด หมู่บ้านเร้าหนานเคยมีครกกระต๋องพลังน้ำมากถึง 149 แห่ง แต่ในปัจจุบัน เหลืออยู่เพียง 3 แห่งเท่านั้นที่ยังคงอยู่ในสภาพใช้งานจริง ความรู้ดังกล่าวไม่เพียงยืนยันความต่อเนื่องของห่วงโซ่การผลิตเซรามิกในระดับชุมชน หากยังสะท้อน “วิศวกรรมพื้นบ้าน” ที่ผสมผสานศาสตร์ วัสดุศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ของการทำงานช่างเข้าด้วยกัน แม้ว่าจำนวนผู้สืบทอดจะลดลง แต่เนื้อแท้ของทักษะยังคงเป็นฐานความรู้เพื่อการเรียนรู้ การสาธิต และการตีความมรดกเชิงเทคโนโลยีในบริบทปัจจุบันได้อย่างมีพลัง

ภาพที่ 1 ครกกระต๋องพลังน้ำของหมู่บ้านเร้าหนาน

ที่มา: ลู่หยวน เฟิง (2564)

ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติของหมู่บ้านเร่หนาน ภูเขา ป่าไม้ ไร่ชา และลำน้ำสาขาที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้านทำหน้าที่เป็น “ระบบนิเวศวัฒนธรรม” ที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจพื้นฐานและกิจกรรมชุมชนให้ดำเนินควบคู่กับมรดกเครื่องเคลือบมาตลอด พื้นที่ชาคุณภาพดี สิ่งแวดล้อมอากาศที่บริสุทธิ์ ตลอดจนการจัดการน้ำฝนและผังเรือนแบบดั้งเดิมล้วนเชื่อมโยงกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ด้านสถาปัตยกรรม หมู่บ้านเร่หนานสะท้อนลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมฮุยโจวอย่างชัดเจน ทั้งผนังสีขาวกระเบื้องเขียว กำแพงหัวม้า และองค์ประกอบตกแต่งหิน แกะสลักไม้ และอิฐ ซึ่งยังพองดงามอย่างอาคารเก่าสมัยราชวงศ์หมิงและชิงไว้ให้เห็นโครงสร้างเรือนที่ล้อมลานกลางและระบบระบายน้ำสู่สระภายใน แสดงถึงภูมิปัญญาการจัดการพื้นที่และการใช้สอยที่สัมพันธ์กับภูมิอากาศและวิถีชีวิต อันเป็นศักยภาพสำคัญต่อการอนุรักษ์เชิงใช้สอยและการตีความสถาปัตยกรรมเพื่อการเรียนรู้

ตารางที่ 2 ทรัพยากรภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและสถาปัตยกรรมของหมู่บ้านเร่หนาน

ลำดับ	รายการ	ตำแหน่งที่ตั้ง	จำนวน	รูป
1	ชาภูเขา	ภูเขารอบหมู่บ้านเร่หนาน	200 หมู่	
2	ศาลบรรพชนและบ้านโบราณสมัยราชวงศ์หมิงและชิง	ภายในหมู่บ้านเร่หนาน	45 แห่ง	

ที่มา : ผู้วิจัย

กล่าวโดยสรุป ทรัพยากรพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและวัฒนธรรมของหมู่บ้านเร่หนานครอบคลุมทั้งมิติทางโบราณคดี เทคโนโลยีสมัยเก่า มรดกจับต้องไม่ได้ ภูมิทัศน์นิเวศและสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ทั้งหมดนี้เชื่อมร้อยเป็นระบบนิเวศวัฒนธรรมเขรามิกที่ยังมีชีวิต ทำหน้าที่เป็นฐานรองรับการออกแบบการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ร่วมสมัยที่ยึดโยงวิถีชุมชน อัตลักษณ์ท้องถิ่นและการเรียนรู้ของสาธารณะอย่างสมดุล

1.2 ทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และวัฒนธรรมพื้นบ้านของหมู่บ้านเร่หนาน

หมู่บ้านเร่หนานเป็นชุมชนโบราณที่สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านมาอย่างต่อเนื่องหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันมีประชากรราว 270 คน รวม 88 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนจากตระกูลจางซึ่งอพยพมาจากเมืองอู๋หยวนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง และตั้งรกรากยาวนานกว่าพันปี ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำเครื่องเคลือบ เกษตรกรรมและปลูกชา โดยยังคงรักษาโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น

ในแง่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน หมู่บ้านเร่หนานยังคงมีพิธีกรรมและเทศกาลที่สะท้อนความเชื่อ ความสามัคคี และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน เช่น เทศกาลโคมไฟ และเทศกาลไหว้พระจันทร์ ซึ่งจะมีการจัดระบำมังกรฟางข้าว อันเป็นประเพณีบูชาบรรพบุรุษและขอความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจะร่วมกันผูกมังกรฟาง จุดธูปเทียน และแห่มังกรไปทั่วหมู่บ้าน สื่อถึงการเฉลิมฉลอง ความสามัคคี และความ

เชื่อว่าพิธีนี้จะนำความสงบและความเจริญมาสู่หมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการทำแป้งเจียนสุ่ยปาในเทศกาลแข่งเรือมังกร เพื่อรำลึกถึงตำนานหญิงสาวผู้สร้างสรรคอาหารในยามยากลำบาก ซึ่งต่อมากลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความกตัญญูและความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน

เทศกาลสำคัญอื่น ๆ เช่น เทศกาลล่าป่า ซึ่งเป็นการบูชาบรรพบุรุษในเดือนสิบสองตามจันทรคติ เทศกาลตรุษจีนที่มีการเซ่นไหว้และการแสดงมหรสพท้องถิ่น และเทศกาลเก็บชา ซึ่งมีการขับร้องเพลงพื้นบ้านเกี่ยวกับการเก็บชาใหม่ในฤดูใบไม้ผลิ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการเกษตรและวัฒนธรรมชาวฮั่นที่สืบทอดยาวนาน

ในด้านมรดกที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ การใช้ครกกระต๋องพลังน้ำในการผลิตผงเคลือบ ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาด้านเทคโนโลยีเซรามิกที่ผสมผสานธรรมชาติกับการผลิตอย่างลงตัว งานหัตถกรรมเซรามิก ที่ยังคงดำรงอยู่ในระดับครัวเรือน เป็นร่องรอยของอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาที่เคยรุ่งเรืองในอดีต การปลูกและผลิตใบชา ซึ่งเชื่อมโยงกับภูมิอากาศและระบบนิเวศในพื้นที่ การทำหุ่นมังกรฟางและการเซตมังกร อันเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ผูกโยงกับความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ การแสดงมหรสพท้องถิ่น เช่น จั้วพื้นบ้าน และการทำอาหารท้องถิ่นแบบดั้งเดิม ที่สะท้อนเอกลักษณ์รสชาติและวัฒนธรรมการกินของภูมิภาค

จากการลงพื้นที่ภาคสนามและการสัมภาษณ์หัวหน้าหมู่บ้านเร่หนาน และชาวบ้านในพื้นที่ พบว่า ปัจจุบันยังคงมีผู้สืบทอดทักษะเหล่านี้ในหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ทำครกกระต๋องพลังน้ำ 3 คน ช่างหัตถกรรมเซรามิก 4 คน ผู้ปลูกและผลิตใบชา 90 คน ผู้เซตมังกรฟาง 25 คน ผู้แสดงมหรสพ 16 คน และผู้ทำอาหารพื้นบ้าน 29 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านเร่หนานยังคงรักษาโครงสร้างวิถีชีวิตเชิงวัฒนธรรมไว้อย่างมีพลวัต แม้จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและแรงงานข้ามถิ่น อย่างไรก็ตาม การย้ายถิ่นของแรงงานรุ่นใหม่และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ทำให้กิจกรรมพื้นบ้านบางอย่างเริ่มลดลงและมีแนวโน้มขาดผู้สืบทอด แต่แกนของวัฒนธรรมที่สืบทอดมา ความร่วมมือของชุมชน ความเชื่อในบรรพบุรุษและศิลปะการแสดงพื้นบ้านยังคงเป็นทุนทางสังคมสำคัญที่สามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และทรัพยากรวัฒนธรรมพื้นบ้านหมู่บ้านเร่หนาน
ที่มา: ลู่หยวน เฟิง (2564)

2. ความร่วมมือพหุภาคีและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชุมชน ชาวบ้าน สถานศึกษา และพิพิธภัณฑ์

จากการลงพื้นที่ภาคสนามและการสัมภาษณ์ผู้คนในชุมชนจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านเร่หนานมีแรงขับเคลื่อน และมีโครงสร้างการรวมตัวของชาวบ้านที่เอื้อต่อการระดมการมีส่วนร่วม ขณะเดียวกันยังได้รับการสนับสนุนนโยบายฟื้นฟูชนบท เลชานุการหมู่บ้าน เศรษฐกิจแพลตฟอร์มหลังโควิด ทำให้ “การอนุรักษ์ควบคู่การใช้ประโยชน์” เป็นความต้องการร่วมของชุมชน และให้ความสำคัญกับ การคงภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น (ทักษะครกกระต๋อง น้ำเคลือบ วัฒนธรรมชา ธรรมเนียมตระกูล) การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (หลีกเลี่ยงการผูกขาด) และการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิตควบคู่การควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยการที่บรรลุความต้องการเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือเชิงพลวัต “ชุมชน ชาวบ้าน สถานศึกษา ภาครัฐ และพิพิธภัณฑ์” แต่ละภาคส่วนซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันต้องร่วมมือและดำเนินกลยุทธ์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และการพัฒนาหมู่บ้านโบราณที่ดีและมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องจัดสรรทรัพยากรหมู่บ้านและรับประกันผลประโยชน์ของทุกภาคส่วนอย่างเหมาะสมและเป็นวิทยาศาสตร์ (Liang & Duan, 2024) ภายใต้การอนุรักษ์แบบมีชีวิตของหมู่บ้านเร่หนาน จำเป็นต้องประสานสถานการณ์จริงเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาของหมู่บ้าน เพื่อ

ชี้แจงบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน สร้างกลไกการอนุรักษ์ รูปแบบการพัฒนา กลยุทธ์การวางแผน และแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปกรอบความร่วมมือพหุภาคีและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชุมชน ชาวบ้าน สถานศึกษา และพิพิธภัณฑ์ของหมู่บ้านเร้าหนาน ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 กรอบความร่วมมือพหุภาคี

ประเด็น	ชุมชน	สถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือ	สมาชิกในหมู่บ้าน	ภาครัฐ	พิพิธภัณฑ์
บทบาท	นำ	ช่วยเหลือ	ลงมือ	สนับสนุน	มีส่วนร่วม
หน้าที่หลัก	ตัดสินใจประเด็นสำคัญ บริหารจัดการและประสานงาน	สนับสนุนด้านเทคโนโลยี คู่มือการสืบทอดทักษะและบ่มเพาะบุคลากร ช่วยเหลือด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	ลงมือดำเนินการ รับหน้าที่ผู้สืบทอดวัฒนธรรมแบบมีชีวิต	สนับสนุนเชิงนโยบาย สนับสนุนด้านการเงิน	ประชาสัมพันธ์และจัดแสดงวัฒนธรรม จัดกิจกรรมพื้นบ้าน
รูปแบบความร่วมมือ	ร่วมกันก่อตั้ง “คณะกรรมการความร่วมมือเพื่ออนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมหมู่บ้านเร้าหนาน”				
กลไกปรับเปลี่ยนเชิงพลวัต	แบ่งปันข้อมูล ประเมินเป็นประจำ ปรับเปลี่ยนตามข้อคิดเห็น				

ที่มา : ผู้วิจัย

ในกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาหมู่บ้านเร้าหนาน ชุมชนทำหน้าที่เป็นแกนกลางของการบริหารจัดการ โดยมีบทบาทในการประสานความคิดเห็นของชาวบ้าน วางแผนการอนุรักษ์ เชื่อมโยงกับทรัพยากรภายนอก พัฒนาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจท้องถิ่น รวมถึงจัดการกองทุนสาธารณะเพื่อกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ขณะที่สถานศึกษาให้การสนับสนุนด้านวิชาการ บุคลากร และเทคโนโลยี ถ่ายทอดทักษะวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านแนวทางการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และบูรณาการทักษะมรดกวัฒนธรรมเข้ากับหลักสูตรการศึกษา ในด้านประชาชน ชาวบ้านมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งในกระบวนการตัดสินใจ การอนุรักษ์ การถ่ายทอดทักษะ และกิจกรรมเศรษฐกิจ พร้อมทั้งได้รับแรงจูงใจจากรายได้และการยอมรับคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่วนภาครัฐสนับสนุนในระดับนโยบาย โครงสร้างพื้นฐาน และการวางแผนภาพรวมโดยไม่แทรกแซงรายละเอียดระดับพื้นที่ ขณะเดียวกันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดแสดง ให้ความรู้ ส่งเสริมการอนุรักษ์ และสนับสนุนการนำวัฒนธรรมเข้าสู่ตลาดผ่านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและมีอาชีพ

3. แผนการจัดการพื้นที่พลวัตในบริเวณหมู่บ้านเร้าหนาน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม

3.1 การอนุรักษ์พื้นที่และจัดสรรประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่มรดกวัฒนธรรมใหม่

- โชนอนุรักษ์หลัก (แหล่งเตาโบราณ ครกกระต๋องพลังน้ำ): สร้างโซนจัดแสดงแบบมีชีวิต โดยให้ผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และชาวบ้านท้องถิ่นสาธิตกระบวนการทำผงเคลือบ สถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือออกแบบเส้นทางสัมผัส “ประสบการณ์เวิร์กช็อปเซรามิกโบราณ” นักศึกษาสามารถเรียนรู้ทักษะได้ในสถานที่จริง ส่วนนักท่องเที่ยวก็ได้ชมการจัดแสดงวัฒนธรรมเซรามิกและการผลิตเซรามิกแบบมีชีวิต โดยพิพิธภัณฑ์จัดทำคำอธิบายประกอบและให้บริการนำชมแบบดิจิทัล

- โชนอนุรักษ์และบูรณะบ้านโบราณ: ชาวบ้านสามารถใช้บ้านเก่าที่ไม่มีคนอยู่อาศัยแทนการลงหุ้น ขณะที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอาจารย์กับนักศึกษาสาขาการอนุรักษ์และบูรณะโบราณวัตถุจากสถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือ ร่วมกันเป็นเจ้าภาพโครงการ “บูรณะให้เหมือนเก่า” สร้างศูนย์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (จัดแสดงการผลิตเซรามิก การผลิตใบชา การทำอาหารท้องถิ่น เช่น แป้งเจียนสุ่ยปา เป็นต้น) สร้างสหกรณ์หมู่บ้าน (จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการผลิตผงเคลือบ ชา แป้งเจียนสุ่ยปา) โฮมสเตย์สำหรับการทัศนศึกษา

- โชนินเวศวัฒนธรรมภูเขาไร่ชาและหุบเขาแม่น้ำ: สถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือออกแบบเส้นทางศึกษาวัฒนธรรมชาชาวบ้านรับบทเป็น “ครูสอนศาสตร์แห่งชาติ” พานักศึกษาไปเก็บยอดชาและทำใบชา ขณะเดียวกันก็ออกแบบเส้นทางเที่ยวชมธรรมชาติที่ผสมผสานศักยภาพชุมชนเข้ากับลำน้ำสาขาตอนใต้ของแม่น้ำตงเหอในหมู่บ้าน สร้างระเบียบวัฒนธรรมและ “เส้นทางอารยธรรมเซรามิก-ชา” เลียบแม่น้ำขึ้น ตั้งจุดเผยแพร่ความรู้ทางโบราณคดีเกี่ยวกับแหล่งเตาฝังกรสมัยราชวงศ์ซ่ง บ่อเลี้ยงแร่ที่บูรณะขึ้นใหม่ และ ระบบให้สัญญาณท่าเรือขนส่งฝงเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง เพื่อประกอบกันเป็นแนวเส้นแกนเล่าประวัติศาสตร์

3.2 การดำเนินการและการจัดการแพลตฟอร์มแบบ "ออนไลน์+ออฟไลน์"

3.2.1 การจัดการแบบออฟไลน์ผ่านความร่วมมือพหุภาคีกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนทั้งชุมชน

ตารางที่ 4 การจัดการและการดำเนินกิจกรรมแบบออฟไลน์ภายใต้ความร่วมมือพหุภาคี

ลำดับ	รายการ	การออกแบบเส้นทาง	ภาคส่วนต่าง ๆ
1.	เส้นทางศึกษาวัฒนธรรมเซรามิก	ถ้ำเหมืองแร่โบราณ (เรียนรู้การรวบรวมวัตถุดิบเซรามิก) - แหล่งโบราณคดีเวิร์กช็อปวัตถุโบราณ (เรียนรู้การเตรียมวัตถุดิบสำหรับทำเซรามิกในสมัยโบราณ) - เวิร์กช็อปฝงเคลือบจากครกกระต๋องพลังงาน (เรียนรู้การทำฝงเคลือบด้วยครกกระต๋องพลังงาน) - เวิร์กช็อปเซรามิกโบราณ (เรียนรู้การทำเซรามิกด้วยมือ) - แหล่งเตาฝังกรสมัยราชวงศ์ซ่ง (เรียนรู้การเผาผลิเซรามิกในสมัยโบราณ) - ทำน้ำขนส่งที่แม่น้ำตงเหอในหมู่บ้าน (เรียนรู้เกี่ยวกับการขนส่งและการส่งออกเซรามิกในสมัยโบราณ) - สหกรณ์หมู่บ้าน (จำหน่ายเครื่องเซรามิก ชา แป้งเจียนสุ่ยปา และผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง) ภาพ (เที่ยวชมถ้ำเหมืองแร่ เรียนรู้การทำฝงเคลือบด้วยครกกระต๋องพลังงาน เรียนรู้การทำเซรามิกด้วยมือ เที่ยวชมแหล่งเตาฝังกรสมัยราชวงศ์ซ่ง)	- ภาครัฐปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน - ชุมชนจัดการและประสานงานทั่วไป รวมถึงต้อนรับและให้บริการนักท่องเที่ยว - สถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือออกแบบเส้นทางทัศนศึกษา นำคณะนักศึกษาไปทัศนศึกษา และช่วยในการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสร้างสรรค์ - ชาวบ้านรับบทเป็นเจ้าหน้าที่นำชมและอาจารย์ด้านมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ - พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่จัดการความรู้เฉพาะทางและผลิตสินค้าวัฒนธรรมสร้างสรรค์

ลำดับ	รายการ	การออกแบบเส้นทาง	ภาคส่วนต่าง ๆ
2.	เส้นทางศึกษา วัฒนธรรมชา	ภูเขาไร่ชาหมู่บ้านแร่หนาน (เรียนรู้และทดลองปลูกชากับเก็บยอดชา) - ศูนย์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ภายในหมู่บ้าน (เรียนรู้และทดลองคั่วกับผลิตใบชา) - งานชุมนุมชากลางแจ้งริมแม่น้ำในหมู่บ้าน (เรียนรู้และสัมผัสพิธีชงชากับวัฒนธรรมชา) - สหกรณ์หมู่บ้าน (จำหน่ายเครื่องเซรามิก ชา แป้งเจียนสุ่ยปา และผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง) ภาพ (เก็บยอดชาบนภูเขาไร่ชาแร่หนาน การคั่วและผลิตใบชาที่ศูนย์สืบทอดฯ งานชุมนุมชากลางแจ้ง)	
3.	เส้นทางศึกษา วัฒนธรรม พื้นบ้าน	เวทีในหมู่บ้าน (เรียนรู้และสัมผัสสมหรสพท้องถิ่น) - จัดรีสหมู่บ้าน (เรียนรู้และทดลองทำหุ่นมังกรจากฟางข้าว เรียนรู้ความหมายของพิธีแห่มังกรฟางข้าว) - ศูนย์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประจำหมู่บ้าน (เรียนรู้และทดลองทำแป้งเจียนสุ่ยปา) - ศาลบรรพชนเก่าและบ้านโบราณในหมู่บ้าน (เรียนรู้วัฒนธรรมตระกูลในท้องถิ่น) - สหกรณ์หมู่บ้าน (จัดจำหน่ายเครื่องเซรามิก ชา แป้งเจียนสุ่ยปา และผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง) ภาพ (มหรสพ มังกรฟางข้าว แป้งเจียนสุ่ยปา เทียวชมศาลบรรพชนและบ้านโบราณ)	

ลำดับ	รายการ	การออกแบบเส้นทาง	ภาคส่วนต่าง ๆ
4.	จัดตลาดนัดในหมู่บ้านเร่หนาน	รวบรวมชาวบ้านและจัดตลาดนัดขึ้นในหมู่บ้านเร่หนาน เพื่อจัดแสดงและจำหน่ายพืชผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ เช่น เครื่องเซรามิก ใบชา น้ำมันชา แป้งเจียนสุ่ยปา และผักท้องถิ่น จัดการแสดงทักษะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ละครและอุปรากร การแสดงโคมไฟ เป็นต้น เพื่อประชาสัมพันธ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างถิ่นให้มาเที่ยวชมหมู่บ้านเร่หนานกันมากขึ้น ภาพ (ตลาดนัดหมู่บ้านเร่หนาน)	- ภาครัฐจัดกิจกรรมตลาดนัดและการแสดงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ - ชาวบ้านสาธิตทักษะที่เป็นมรดกวัฒนธรรมถ่ายทอดทักษะให้นักศึกษา และจำหน่ายสินค้าของดีในท้องถิ่น - พิพิธภัณฑ์ช่วยชาวบ้านในการจัดพื้นที่ - สถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือสามารถเชิญผู้เชี่ยวชาญทักษะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มาสอนบรรยาย หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในสถานศึกษา
5.	กิจกรรม "ส่งตรงจากหมู่บ้านเร่หนาน" เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและจัดแสดงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	นำผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรมและชาวบ้านหมู่บ้านเร่หนาน พร้อมด้วยของดีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเดินทางไปยังภูมิภาคอื่น ร่วมกิจกรรมตลาดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และงานจัดแสดงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ ภาพ (ทักษะการผลิตผงเคลือบด้วยครกกระเดื่องพลังน้ำเร่หนานในตลาดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ใบชาเร่หนานเข้าร่วมงานจัดแสดงทักษะดั้งเดิมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แห่งประเทศไทย)	

ลำดับ	รายการ	การออกแบบเส้นทาง	ภาคส่วนต่าง ๆ
6.	กิจกรรม "ปรมาจารย์มรดกวัฒนธรรมเปิดชั้นเรียน"	นำผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จากหมู่บ้านเรา หนานเดินทางไปยังสถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือ เข้าสู่ชั้นเรียน ทำการสอนและบรรยาย เพื่อให้นักศึกษารู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่น และสืบสานทักษะอันเป็นมรดกวัฒนธรรมมากขึ้น ภาพ (เชิญผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จากหมู่บ้านเรา หนานไปยัง สถานศึกษาเพื่อทำการสอนและบรรยายให้นักศึกษา)	

ที่มา : ผู้วิจัย

3.3.2 กิจกรรมแบบออนไลน์ภายใต้ความร่วมมือพหุภาคีกระตุ้นความมีชีวิตชีวาให้แก่ชุมชน

ตารางที่ 5 การจัดการและการดำเนินกิจกรรมแบบออนไลน์ของหมู่บ้านเร้าหนาน

ลำดับ	รายการ	รายละเอียด	ภาคส่วนต่าง ๆ
1.	การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมเซรามิกออนไลน์	1. ไลฟ์สตรีมโบราณวัตถุเซรามิกในหมู่บ้านเร้าหนาน อธิบายวัฒนธรรมเซรามิกของหมู่บ้าน 2. ให้ปรมาจารย์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ไลฟ์สตรีมการทำผงเคลือบด้วยครกกระต๋องพลังน้ำและการทำเซรามิก 3. สร้างคลังดีเอ็นเอเซรามิกหมู่บ้านเร้าหนาน บันทึกร่องรอยประวัติศาสตร์และชิ้นส่วนตัวอย่างเซรามิกโบราณด้วยวิดีโอเทคโนโลยี VR เป็นต้น เพื่อเป็นคลังข้อมูลสำหรับสืบค้นต้นกำเนิดวัฒนธรรมเซรามิกออนไลน์ 4. ถ่ายทำและผลิตวิดีโอประชาสัมพันธ์หมู่บ้านเร้าหนาน แล้วเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มอย่าง “ติ๊กต็อก” และ “ช่องวิดีโอวีแชต” เพื่อให้หมู่บ้านเร้าหนานเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้นและผู้ชมเกิดความคิดอยากมาเยือนด้วยตัวเอง ภาพ (ไลฟ์สตรีมการทำผงเคลือบด้วยครกกระต๋องพลังน้ำ ไลฟ์สตรีมการทำงานหัตถกรรมเซรามิก การถ่ายทำและเผยแพร่แหล่งเตามังกรโบราณในเร้าหนาน)	1. ชาวบ้านเล่าประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของหมู่บ้าน สาธิตทักษะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ 2. สถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือออกแบบเนื้อหาไลฟ์สตรีมและการถ่ายทำวิดีโอ ให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีในการถ่ายทำ และช่วยเหลือการไลฟ์ขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 3. พิพิธภัณฑ์ช่วยเหลือด้านการจัดฉากถ่ายทำและเนื้อหาต่าง ๆ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ บ้านโบราณ เป็นต้น

ลำดับ	รายการ	รายละเอียด	ภาคส่วนต่าง ๆ
2.	ภาพ (ไลฟ์สตรีม การเก็บยอดชาบนภูเขาไร่ชาเร่หนาน ไลฟ์สตรีมการคั่วและผลิตใบชา ถ่ายทำและผลิตวิดีโอศิลปะชาเพื่อประชาสัมพันธ์ชาเร่หนาน)		4. ชุมชนประสานการดำเนินงานและงานทั่วไปด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ 5. ภาครัฐสร้างเวิร์กเวอร์สำหรับแพลตฟอร์มและสนับสนุนแบบวีดิโอ รวมถึงช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมออนไลน์
3.	ภาพ (ไลฟ์สตรีม การสดมหรสพท้องถิ่น ไลฟ์สตรีมการแสดงเชิดหุ่นมังกรฟางข้าว ถ่ายทำวิดีโอประชาสัมพันธ์กรรมวิธีการทำแปงเจี้ยนสุ่ยปา)		
4.	กิจกรรมขายสินค้าออนไลน์ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหมู่บ้าน	อาจารย์และนักศึกษาสาขาธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ (อี-คอมเมิร์ซ) จากสถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือเดินทางไปหมู่บ้านเร่หนาน และดำเนินการ “ไลฟ์ขายสินค้า” เพื่อช่วยชาวบ้านในหมู่บ้านเร่หนานจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ชา เครื่องเซรามิก และอาหารแห้ง เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้าน ภาพ (อาจารย์และนักศึกษาจากสถานศึกษาภายใต้ความร่วมมือเดินทางไปหมู่บ้านเร่หนานเพื่อไลฟ์ขายสินค้า)	

ที่มา : ผู้วิจัย

หลังจากลงพื้นที่สำรวจ วิเคราะห์เชิงลึกและออกแบบการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ผลการวิจัยและข้อสรุปดังต่อไปนี้

เมื่อมีชุมชนเป็น “จุดเชื่อมประสาน” ด้วยการปรึกษาหารือ การให้ความรู้เรื่องการยอมรับคุณค่า และกลไกเชิงจิตทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน (เช่น ใช้บ้านเก่าที่ไม่มีคนอยู่อาศัยแทนการลงทุน การแบ่งปันปันส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม) สมาชิกในหมู่บ้านก็สามารถเปลี่ยนจาก “ผู้ดูแลเชิงตั้งรับ” ไปเป็น “ผู้สืบทอดแบบมีชีวิตและร่วมรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” ซึ่งช่วยกระตุ้นความมั่นใจในวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ การจัดสรรและใช้ประโยชน์พื้นที่มรดกวัฒนธรรม (การจัดแสดงแบบมีชีวิตในโซนหลัก เวิร์กช็อปมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ดัดแปลงมาจากบ้านเรือนจริง และการพัฒนาเชิงนิเวศวัฒนธรรม) สามารถเปลี่ยนแหล่งโบราณคดีเชรามิก ทักษะดั้งเดิม และวัฒนธรรมชาให้กลายเป็น “กำลังการผลิตเชิงวัฒนธรรม” ที่สัมผัสและบริโภคได้ รวมถึงเปลี่ยน “วัฒนธรรมที่มีอยู่” ให้กลายเป็น “พัฒนาการที่เพิ่มขึ้น” ได้สำเร็จ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหมู่บ้านสามารถนำไปสู่การสร้างช่องทางสองทิศทาง “พามรดกวัฒนธรรมเข้าโรงเรียน + ห้องเรียนภาคสนาม” ผลักดันการบันทึกทักษะอย่างเป็นระบบ การฝึกอบรมผู้สืบทอดและการประยุกต์ใช้ในวัดกรรม รวมถึงแก้ไขปัญหาละเลยในการสืบทอด แนวทางการบริหารที่ผสมผสานการจัดการแบบออฟไลน์เข้ากับการประชาสัมพันธ์แบบออนไลน์ ช่วยขยายขอบเขตการเผยแพร่วัฒนธรรมและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทลายข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ และสร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง การจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมผ่านความร่วมมือพหุภาคี ได้ใช้แนวทาง “การส่งเสริมการฟื้นฟูชนบทด้วยมรดกทางวัฒนธรรม” ใช้ดีเอ็นเอวัฒนธรรมมากระตุ้นธุรกิจต่าง ๆ (การทัศนศึกษาเชรามิก การท่องเที่ยวผสมผสานวัฒนธรรม) ขับเคลื่อนการจ้างงานและเพิ่มรายได้ ทั้งยังช่วยหมู่บ้านเราหนานที่ “ร้างผู้คน” ให้ “ฟื้นฟูจากภายใน” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตาม “กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” โดยสภาพิตธิภัณฑ์ระหว่างประเทศ และเน้นย้ำความสำคัญของการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชน” ในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมด้วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า “การจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมผ่านความร่วมมือพหุภาคี” ของหมู่บ้านเราหนานสามารถยืนยันได้ว่า การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมจริง กลไกที่ชุมชน สถานศึกษา ภาครัฐ และพิตธิภัณฑ์ทำงานร่วมกันภายใต้ระบบการบริหารแบบพหุภาคีนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Community Governance) ซึ่งเน้นการ “เสริมพลัง” ให้ชาวบ้านจากผู้รักษากลายเป็นผู้สร้างและผู้ได้รับผลประโยชน์ร่วม ขณะเดียวกันยังสะท้อนแนวคิดการอนุรักษ์เชิงพลวัต (Dynamic Conservation) ที่มองว่ามรดกทางวัฒนธรรมต้องดำรงอยู่และพัฒนาไปพร้อมกับวิถีชีวิตร่วมสมัย

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ Tang (2023) ที่ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาโครงการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยอธิบายว่าการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อชุมชนมีอำนาจตัดสินใจและได้รับผลตอบแทนอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมู่บ้านเราหนานก็ใช้แนวทางเดียวกันผ่านการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี (ชุมชน ชาวบ้าน สถานศึกษา และพิตธิภัณฑ์) ซึ่งเปิดให้ชุมชนร่วมบริหารและแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ยังใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ Yang (2023) ซึ่งเสนอว่า การจัดการพื้นที่มรดกวัฒนธรรมแบบยืดหยุ่นและเน้นการใช้งานจริงในชีวิตประจำวันช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับการปรับสถาปัตยกรรมโบราณในหมู่บ้านเราหนานให้เป็นเวิร์กช็อปสาธิตการทำเชรามิกโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ดั้งเดิม

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาอื่น ๆ งานของ Pan (2021) ได้แสดงให้เห็นถึงพลังของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ถูกกระตุ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบการจัดการชุมชนเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมของหมู่บ้านเราหนาน อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการเชิงพลวัตแบบมีส่วนร่วมของหมู่บ้านเราหนานได้พัฒนาก้าวหน้าไปอีกขั้นโดยจัดตั้ง “คณะกรรมการประสานงานเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนามรดกวัฒนธรรมหมู่บ้านเราหนาน” ซึ่งทำหน้าที่กำหนดและแยกแยะหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Cao (2021) เรื่อง “พิตธิภัณฑ์เชิงนิเวศ” ที่มองว่าการอนุรักษ์ไม่ควรหยุดนิ่ง แต่ต้องสร้างเครือข่ายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและขยายผลไปสู่กลุ่มวัฒนธรรมโดยรอบ เพื่อให้มรดกอยู่รอดได้ในระบบนิเวศวัฒนธรรมจริง

กล่าวโดยสรุป การอนุรักษ์หมู่บ้านเราหนานแสดงให้เห็นการบูรณาการทฤษฎีและปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ จาก “การอนุรักษ์เชิงรับ” ไปสู่ “การพัฒนาแบบมีชีวิต” ผลลัพธ์ของงานวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับงานศึกษาก่อนหน้าในแง่ของการให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง แต่มีความโดดเด่นตรงการสร้างกลไกความร่วมมือที่ยืดหยุ่นและต่อยอดได้ ซึ่งเชื่อมโยงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. **สร้างกลไกการกระจายอำนาจเชิงระบบเพื่อเสริมสร้างบทบาทนำของชุมชน** กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ระหว่างภาครัฐ ชุมชน และสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน โดยจัดทำเอกสารข้อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์มรดกชุมชน. พร้อมกันนี้จัดตั้งระบบกำกับดูแลสองรูปแบบได้แก่ (1) การกำกับดูแลภายใน ให้ชาวบ้านเลือกตั้ง “คณะผู้ดูแลมรดก” ขึ้นมาตรวจสอบการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการจัดสรรรายได้ในชุมชน (2) การกำกับดูแลภายนอกดึงหน่วยงานประเมินอิสระ (เช่น ศูนย์อนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม) เข้าร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงานประจำปี. กลไกนี้จะสร้างสมดุลให้ “รัฐสนับสนุนโดยไม่ล้ำเส้น และชุมชนนำโดยไม่สูญเสียบทบาท”

2. **ใช้กลยุทธ์การแยกเชิงเวลาและพื้นที่เพื่อสมานความขัดแย้งระหว่างความแท้จริงกับการค้า** แยกการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมออกตามเวลาและพื้นที่ให้เหมาะสมกับสาระของกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมาย กำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Field) สำหรับพิธีกรรมสำคัญที่ต้องการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เช่น พิธีม้งกรพาง (จัดปีละสองครั้งในช่วงฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง) โดยนำเสนอพิธีกรรมอย่างครบถ้วนตามแบบโบราณสำหรับผู้สืบทอดวัฒนธรรมและนักวิชาการ พร้อมระบบจองล่วงหน้าและจำกัดจำนวนรอบการจัดงานเพื่อคงไว้ซึ่งบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ ส่วนพื้นที่เชิงประสบการณ์ (Experiential Field) สำหรับนักท่องเที่ยวไป สามารถปรับรูปแบบการแสดงให้กระชับหรือเพิ่มลักษณะความเป็นละครมากขึ้น โดยไม่บิดเบือนสาระสำคัญของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้ตอบโจทก์นักท่องเที่ยวในหลากหลายกลุ่มได้อย่างลงตัว

3. **ออกแบบกรอบการปรับตัวแบบพลวัต เพื่อเพิ่มโอกาสการนำรูปแบบไปใช้ในพื้นที่อื่น** เนื่องจากพื้นที่ต่าง ๆ อาจมีเงื่อนไขเบื้องต้นไม่เหมือนหมู่บ้านเร้าหานาน จึงต้องออกแบบกรอบการปรับใช้โมเดลที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท โดยมี 3 ขั้นตอนหลักดังนี้

(1) ประเมินองค์ประกอบสำคัญของพื้นที่เป้าหมาย – ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนใน 3 มิติ ได้แก่ ทุนทางสังคมของชุมชน, ชีตความสามารถในการปกครองตนเองของชุมชน, และ ศักยภาพของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่.

(2) จัดกลุ่มหมู่บ้านตามผลการประเมิน – จำแนกหมู่บ้านออกเป็นประเภทกลุ่มต่าง ๆ ตามระดับศักยภาพและเงื่อนไขที่ได้จากการประเมิน เพื่อให้ทราบแนวทางที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม.

(3) ออกแบบเส้นทางดำเนินงานเฉพาะสำหรับแต่ละกลุ่ม – กำหนดแนวทางการพัฒนาและกลไกสนับสนุนระยะยาวที่สอดคล้องกับบริบทของหมู่บ้านในแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะ.

เอกสารอ้างอิง

- Cao, Y. (2021) Protection of Nanjing industrial heritage from the perspective of the eco-museum: A case study of Jinling Shipyard. *Architectural Journal*, ((10, .49–44
- Liang, T., & Duan, W. (2024) Research on Landscape Protection and Revitalization of Anyi Ancient Village with the Participation of Multiple Subjects. *Residential District*, ((5, .44–32
- Pan, G. (2021) Mechanisms and paths of spatial activation and ancient village revitalization: Reflections based on Wuzhen in Zhejiang, Songkou in Fujian, and Fengjian in Guangdong. *Xinjiang State Farm Economy*, ((4, –24 .33
- Tang, X. (2023) *Research on villagers' participation in the promotion of participatory experiential tourism projects* [Master's thesis, Central China Normal University]. <https://doi.org/10.27159d.cnki.ghzsu.2023.004421>
- Yang, M. (2023). *Research on the temporary landscape optimization of idle land in the Han Chang'an City ruins area* [Master's thesis, Chang'an University]. <https://doi.org/10.26976/d.cnki.gchau.2023.000914>